

take e whakaputaina ana e te Poati i raro i nga tikanga kua whiwhi i te kahanga o te ture ; e kore e tiroirohia e nga Tiati nga tikanga, ka kore hoki nga Kooti whiriwhiri mo te hoko tahae. Kaore he tiiti Maori i uru nei te tahae, te pohehe, te utu nui, nga tuku tahae ranei, me te raruraru noa iho. Ma konei e ora ai te iwi Maori, na te mea, ka marama nga tikanga whakahaere o te Poati Whenua Maori. Ko nga whenua hoki a te iwi Maori ka whakamahia mo te pai o te Katoa.

KAUA E WAIHO MA TE HIAHIA O TE TANGATA E MANA AI TE TURE.

Ko etahi kaikorero kua mea ma te tangata tonu e hiahia, ka whakahaerea ona whenua i raro i te ture hou. Ki to matou titiro, e hara taua huarahi i te huarahi tika, matau ranei. Ki te mea ka pahitia he ture hou me whakamahia tonutia; kua rawa e waiho ma te hiahia o ia tangata, o ia tangata. Kaore. E hara te iwi Maori, i te iwi huna i ona whakaaro. Na, ko nga iwi nunui tonu i whakaputa i o ratou whakaaro. A, me he mea ka hangaia he ture, a, ka waiho ma ratou te whakaaro ki te haere mai ki raro o taua ture, ki te noho atu ranei ki waho, tera ratou e mohio kei te awangawanga ano te Kawanatanga ki te tika, ki te aha ranei o ana mahi. He maha, he kaha hoki nga whakamahinga o waho kia waiho ano ki nga ture o naianei. Kia marama te ture, engari, kia u.

WHAKATUNGA MEMA MO TE WHARE O RUNGA.

I a matou e hoatu ana i tenei hei ture hou, e horoi ana, e whakatahuri ana i nga ture o nga tau e toru te kau ka mahue ake nei, e mohio tonu ana matou i te whakahaere kei mua ia matou. I te Whare o Raro e ahua riterite nga mema Maori mo te iwi Maori, ki o nga mema Pakeha i taua whare ano mo te Iwi Pakeha. Otira, kaore i pena te ahua rite i nga mema Maori i te Whare o Runga. Na, tokorua, anake, nga mema Maori kei te Whare o Runga. Na, ko Hon. Taiaroa, otiia he tangata whaimatauranga, he tangata puku mahi, kaore ia e mohiotia ana e nga iwi Maori o tenei motu, e whakahaere tikanga ana ia mo ratou. Na, e tu kotahi ana a Meiha Ropata Wahawaha hei mangai mo nga whatekau mano Maori, o tenei motu, ia ratou tetahi wahi o te whenua. Na, ko tenei e korerotia ana, hei whakahaerenga mo te iwi Maori katoa, mo te pai ranei, mo te kino ranei, a ko nga ture mo nga whenua Maori kia hurihurihia a tino whakarerekitia pea, e whakaaro ana te iwi Maori, kia maha atu, nga mema Maori i roto i te Whare o Runga, kia nui atu te whaimohiotanga mo te taha kia ratou i te Kaunihera. E tohe ana hoki ratou tera nga mema Pakeha o taua whare e hiahia kia tino mohio ratou i nga whakaaro o te iwi Maori ki tenei hurihuritanga i te ture. Na reira ka mea ratou me korero matou kia karangatia etahi rangatira Maori, kia tokorua, me whiriwhiri i nga tangata tino mohio, ki te whakahaeretanga o nga Kooti, i nga ture whenua, ki te Whare o Runanga. E tino mohio ana matou, he mea tino pai rawa, mehemea ka penetitia, he mea tino pai tenei mo te iwi Maori, hei awahina i nga mema o te Whare o Runga i nga whiriwhiringa, i nga mahi a nga Komiti hoki. Kua korero wehi kore matou i runga i nga mea katoa i whakamana ai tenei Komihana ki te rapu. Tera pea, e kiia kua whiti atu matou ki waho, i te kaha ra o to matou whakahaere ki nga mahi o taua Paremata, i tu nei tokorua o matou hei mema. Engari, kihai i pena to matou titiro iho ki to kupu whakahaere ia matou. I whakaaro nui matou ki te honore o te Karauna, kua maha noa atu nei te whakaatu ki nga iwi Maori o Niu Tireni, kua whakauaua matou kia kua e whakanuia, e whakaitia ranei nga kupu, me te ahua o nga korero kua whakaputaina kia matou, me te korero hoki o te tuatahi mai o tenei korero mo te taha ki te tangata Maori.

Kua whiriwhiria e matou etahi o nga kupu whakaaro o etahi o nga tangata ingoa nui i uru ki taua mahi, ara, a Kawana Kerei, Pihopa Herewini, Tiati Retimana, Penetana Timuaki, me nga tini noa atu, kua tu mai. I whakaae katoa nga rangatira Maori ki o ratou korero. Kua whakaae nga rangatira katoa, kaore kia kotahi i whakahaere, ara, ki nga kupu nunui i korero tahi ai ratou ko nga Pakeha. Kaore ano i penei te kotahitanga o nga whakaaro o katoa i mua. Ia Te Whiti te tangata noho marire tae noa kia Te Kooti, tangata o te whawhai, kotahi ano te whakaaro. Te tangi o katoa timata mai i te Rerenga Wairua, tae noa ki Poneke, he kino te mea kua mahue ake nei, hanga tetahi huarahi hou kia pai ai te noho a muri ake nei.

E kore matou e huna i a koe, e titiro titaha mai ana te Pakeha me te Maori, ki to matou mahi, e mahara ana tera ano e pera tenei whakamahinga me era i whakamahia i nga wa kua hori ake nei. He maha hoki no enei tu mea kua kore noa iho, ka ahua ngakaukore, kei pera ano tenei. Kaore matou i whakamama i to matou mahi, a taiawhiotia te motu, tutaki ana matou ki nga iwi e rua. Kua kite te tino whairawatanga o tenei motu o Niu Tireni. Kotahi ano te mea e toe ana hei tino whakakake haere, whakanoho pai, ara, ko te whakatikatika i nga take ki nga whenua Maori, ko te whakanohoanga i te whenua. To matou tino hiahia nui kia kaha o Kai-tohutohu, E te Kawana! te whiriwhiri i tenei mahi nui, i runga i te ngakau kaha me te tika. Na, ka mahi i runga i enei o matou maharaharatanga ka hanga he ture hai whakakake i te honore o te Karauna me te noho pai o nga iwi e rua i raro o te maru o te Kuini, i Niu Tireni nei.

KUPU WHAKAMUTUNGA. ETAHI ATU KOMIHANA.

I a matou e hanga ana i tenei ripoata kahore i ngaro i a matou tenei, ara kua maha nga Komihana kua noho i nga tau kua hori nei ki te tuku ripoata mo runga i nga take whenua Maori, me nga tautohe i runga i nga whenua Maori. Timata mai ano i te ra i timata ai nga mahi a Komihana Peina i te tau 1843—me te tau 1844 a taea noatia tenei wa puputu tonu te ara mai o nga take e tika ana kia uiuia nga takinga.

Ka rua nga whakatunga Komihana i roto i tenei wa poto kua hori ake nei. A i te tau 1872 ka whakaturia ano e te Paremete tetahi Komihana i runga i te ture, no te mea he maha nga aue me nga tautohe a nga tangata ki nga tangata o te iwi Maori ki te huarahi i riro ai nga whenua Maori i puta i te Kooti Whenua Maori i Haaki Pei. Ko te Komihana tuku whenua o Haki Pei taua Komihana. Ko Tiati Retimana me Tiati Maningi me nga rangatira Maori tokorua e tino mohiotia nei ara ko Hikairo me Te Wheoro nga tangata i noho i runga i taua Komihana. I katia mai nga take uiui kia pa anake ki te rereke o nga whakahaere ki nga Maori i Haaki Pei. He maha nga marama i noho ai taua Komihana, a he maha nga korero tikanga nui i whakapuakina